

PEDAGOGIKA PASTORALNA – STAN BADAŃ

Misją Kościoła jest przekazanie orędzia Dobrej Nowiny, które zawarte jest w Piśmie Świętym. Chrystus powierzył swoim uczniom i całemu Kościołowi szczególne zadanie: „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego. Uczcie je zachowując wszystko, co wam przekazałem” (Mt 28, 19–20). To postanowienie zobowiązuje do realizacji misji zbawczej w świecie.

Realizacja misji zbawczej Kościoła dokonuje się poprzez spełnianie potrójnej funkcji: nauczycielskiej, kultywnej i pasterskiej. Wypełnienie funkcji nauczycielskiej realizowane jest poprzez różnorodne formy głoszenia Ewangelii współczesnemu światu. Sprawom tym wiele uwagi poświęca teologia i jej działy, takie jak: katechetyka, homiletyka. Funkcja kultywacyjna ujętych jest w sprawowaniu sakramentów świętych i innych posług liturgicznych. Zagadnienia te są przedmiotem zainteresowania liturgiki. Natomiast funkcja pasterska realizuje się w szeroko pojętym duszpasterskiej, które od strony naukowej opisuje teologia pastoralna.

Istotnym zadaniem Kościoła jest również realizacja misji wychowawczej. Jest ona niejako uzupełnieniem powyżej wymienionych funkcji – nauczycielskiej, kultywnej i pasterskiej. Głoszenie słowa Bożego, sprawowanie liturgii, prowadzona w parafii działalność duszpasterska wymaga również zwrócenia uwagi na jej aspekt pedagogiczny. Każde bowiem działanie ma również swój wymiar wychowawczy.

Kościół, obok rodziny i szkoły, jawi się jako ważny podmiot wychowania. Jego szczególnym obowiązkiem i powinnością jest troska o poziom przekazywanej wiedzy religijnej oraz wychowanie ku wartościom religijnym. Realizacja tych zadań dokonuje się poprzez katechezy parafialne, lekcje religii, prowadzenie szkół katolickich oraz szeroko pojętą działalność edukacyjną w ramach lokalnych wspólnot. W dziedzinie wychowania Kościół ma do spełnienia konkretne zadania: promocja godności człowieka, ukazanie jego wymiaru duchowego, praktykowanie i głoszenie wiary w swoim środowisku życia, ukazywanie sposobów urzeczywistniania wartości ewangelicznych w życiu codziennym.

Funkcja wychowawcza Kościoła jest przedmiotem badań pedagogiki pastoralnej. Jest to stosunkowo młoda dyscyplina naukowa. Za początek procesu jej tworzenia się możemy uznać Sobór Watykański II, który dokonał znacznego poszerzenia aktywności Kościoła ku człowiekowi i światu. W znacznej mierze został doceniony również jego wymiar pedagogicz-

KS. PIOTR MAZUR – kapłan diecezji zamojsko-lubaczowskiej; dr, pracownik Katedry Dydaktyki i Edukacji Szkolnej na KUL.

gii i socjologii, wprowadzając praktyczne zasady, które umożliwiają Kościołowi realizację misji zbawczej w świecie współczesnym.¹¹ Kolejnym autorem, który zgłosił się do problematyki pedagogiki pastoralnej jest ks. J. Prybyłowski. Jego zdaniem jej przedmiotem powinno być „wyuczenie wychowawcze do ogólnie przyjętej praktyki kościelnej i duszpasterskiej w szczególności”.¹² Pedagogika pastoralna zajmuje się funkcją wychowawczą Kościoła, stąd też posiada ściśle związki z teologią pastoralną. W podmiocie pracy naukowej badawczej należy uwzględnić osiągnięcia zarówno nauk pedagogicznych, jak i teologicznych, a zwłaszcza w praktycznym wymiarze. Obie te dziedziny wiedzy będą się wzajemnie uzupełniały i teologizowały.¹³ Problematykę pedagogiki pastoralnej zgłosił również T. Salowicz, który w swoim artykule zwrócił uwagę na jej związki z socjologią. Zawyższemu terminowi nie przypisuje on znaczenia, jedynie odwołuje się do jego znaczenia w socjologii i psychologii. Socjologia i psychologia ma służyć jako narzędzie do odkrywania i opisywania rzeczywistości społecznej, natomiast pedagogika ma służyć do kształtowania i zmiany rzeczywistości społecznej. W tym sensie pedagogika jest nauką o wychowaniu i kształtowaniu człowieka, stąd też postuluje, aby socjologia miała się jej podporządkować. Autorem przekonań „Socjologia i psychologia ma służyć jako narzędzie do odkrywania i opisywania rzeczywistości społecznej, natomiast pedagogika ma służyć do kształtowania i zmiany rzeczywistości społecznej” jest również T. Salowicz, który w swoim artykule zwrócił uwagę na jej związki z socjologią. Zawyższemu terminowi nie przypisuje on znaczenia, jedynie odwołuje się do jego znaczenia w socjologii i psychologii. Socjologia i psychologia ma służyć jako narzędzie do odkrywania i opisywania rzeczywistości społecznej, natomiast pedagogika ma służyć do kształtowania i zmiany rzeczywistości społecznej.

Z kolei T. Salowicz zwrócił uwagę pedagogii pastoralnej na zainteresowanie się socjologią.¹⁴ Jej celem jest przede wszystkim socjologia, w której ukazał socjalizację religijną i moralną we współczesnym świecie.¹⁵ W części trzeciej przedmiotowe zostały sformułowane zadania. Pierwszym z nich jest socjologia, w której ukazano „zarys ogólny” przedmiotu socjologii wychowania w Ruchu Światła-Życie.¹⁶ Natomiast drugim zadaniem jest socjologia wychowania, w której autor zwrócił uwagę na Eucharystię i jej rolę w życiu chrześcijańskim.¹⁷ Artykuł K. Wierzejskiej jest częścią pracy, w której autor zwrócił uwagę na socjologię wychowania.¹⁸ Pedagogia pastoralna pod redakcją M. Marzecowskiej, tak jak i wspomniane powyżej prace innych autorów, jedynie ogólnie odwołują się do socjologii wychowania. Tym więc w literaturze przedmiotu nie ma całościowego opracowania zagadnienia. Stąd też jest to konieczność wypełnienia tej przestrzeni.

Zakończono więc przedmiotowe wykazanie misji pedagogiki pastoralnej w naukach teologicznych. Czyni to uzasadniająco jej łączny przebieg i rozwój pastoralny. Istotne jest, że obie dyscypliny wzajemnie się uzupełniają, poruszają to same zagadnienia, mają wspólny cel – zbawienie człowieka. Są to działania w pewnym zakresie komplementarne, które nie są teologicznie od siebie oddzielone. Istotnym jest, że pedagogika pastoralna jest nauką o wychowaniu i kształtowaniu człowieka, stąd też postuluje, aby socjologia miała się jej podporządkować. Autorem przekonań „Socjologia i psychologia ma służyć jako narzędzie do odkrywania i opisywania rzeczywistości społecznej, natomiast pedagogika ma służyć do kształtowania i zmiany rzeczywistości społecznej” jest również T. Salowicz, który w swoim artykule zwrócił uwagę na jej związki z socjologią. Zawyższemu terminowi nie przypisuje on znaczenia, jedynie odwołuje się do jego znaczenia w socjologii i psychologii. Socjologia i psychologia ma służyć jako narzędzie do odkrywania i opisywania rzeczywistości społecznej, natomiast pedagogika ma służyć do kształtowania i zmiany rzeczywistości społecznej.

no-wychowawczy. Postulowane przez siebie duszpasterstwo winno korzystać z najnowszych osiągnięć nauk pedagogicznych. W związku z tym istnieje potrzeba odwołania się do pedagogiki pastoralnej. W Polsce znaczenie socjologiczne w tym zakresie zostało podjęte przez dwóch pedagogów: F. Blachnickiego i S. Kucowskiego. F. Blachnicki jako pierwszy wskazał na potrzebę pedagogiki pastoralnej. W zaproporzonym koncepcji teologii (akceptacji pastoralnej) widział przedmiot i zakres praktycznej pedagogiki pastoralnej. Jego zdaniem winno ona wykorzystywać metody skutecznego realizowania głosu duszpasterskiego w oparciu o osiągnięcia współczesnej pedagogiki.¹⁹ Zdecydowanie największy wkład w powstanie i rozwój pedagogiki pastoralnej miał S. Kucowski. Jako pierwszy dał opis tej dziedzinie naukowej i wskazał ją jako jedną z czterech głównych dziedzin pedagogiki chrześcijańskiej. W związku z wytycznymi Soboru Watykańskiego dotyczącymi wychowania wiernych zwrócił się do zapozycowania nauk pedagogicznych. Według Kucowskiego „nauka o wychowaniu ludu na chrześcijańskim przesłaniu wyraża w sobie potrzebę pedagogiki katolickiej, która przetrwała w historii i socjologii, do uzupełnienia przez ogólną pedagogikę chrześcijańską, a konkretnie przez pedagogikę pastoralną”.²⁰ Jego zdaniem określa ona podstawowe założenia dotyczące modelu człowieka jako „człowieka stworzonego w Chrystusie, władającego ewangelicznymi darami i postawą życiową w zastosowaniu do życia chrześcijańskiego”. Stąd też działalność wychowawcza Kościoła „nie ogranicza się do sfery religijno-moralnej człowieka, lecz ma ją w nim ukształcać zarazem duchowo, chrześcijańską i patriotyczną, dobrego człowieka władającego wspólnotą narodową”.²¹

S. Kucowski w swoich artykułach wielokrotnie śladował postulat, aby pedagogika pastoralna była przedmiotem badań w ramach studiów alumnów wyższych seminarów duchownych. Jej bowiem zadaniem jest przygotowanie alumnów oraz wspomóc kapłanów w pracy duszpasterskiej. W znacznej mierze alumnus mógłby w ramach wykładów i ćwiczeń z pedagogiki pastoralnej zapoznać się z aktualnym wykładem duszpasterstwa i sposobami ich rozwiązywania. Jak do tej pory ten postulat nie został zrealizowany. Należy jednak mieć na uwadze, że w ramach studiów alumnów wyższych seminarów duchownych, pedagogika pastoralna znajduje swoje właściwe miejsce w programie studiów.²² Wskazano również na potrzebę socjologii wychowania i socjologii wychowania, w której ukazano „zarys ogólny” przedmiotu socjologii wychowania w Ruchu Światła-Życie.²³ Natomiast drugim zadaniem jest socjologia wychowania, w której autor zwrócił uwagę na Eucharystię i jej rolę w życiu chrześcijańskim.²⁴ Artykuł K. Wierzejskiej jest częścią pracy, w której autor zwrócił uwagę na socjologię wychowania.²⁵ Pedagogia pastoralna pod redakcją M. Marzecowskiej, tak jak i wspomniane powyżej prace innych autorów, jedynie ogólnie odwołują się do socjologii wychowania. Tym więc w literaturze przedmiotu nie ma całościowego opracowania zagadnienia. Stąd też jest to konieczność wypełnienia tej przestrzeni.

Zakończono więc przedmiotowe wykazanie misji pedagogiki pastoralnej w naukach teologicznych. Czyni to uzasadniająco jej łączny przebieg i rozwój pastoralny. Istotne jest, że obie dyscypliny wzajemnie się uzupełniają, poruszają to same zagadnienia, mają wspólny cel – zbawienie człowieka. Są to działania w pewnym zakresie komplementarne, które nie są teologicznie od siebie oddzielone. Istotnym jest, że pedagogika pastoralna jest nauką o wychowaniu i kształtowaniu człowieka, stąd też postuluje, aby socjologia miała się jej podporządkować. Autorem przekonań „Socjologia i psychologia ma służyć jako narzędzie do odkrywania i opisywania rzeczywistości społecznej, natomiast pedagogika ma służyć do kształtowania i zmiany rzeczywistości społecznej” jest również T. Salowicz, który w swoim artykule zwrócił uwagę na jej związki z socjologią. Zawyższemu terminowi nie przypisuje on znaczenia, jedynie odwołuje się do jego znaczenia w socjologii i psychologii. Socjologia i psychologia ma służyć jako narzędzie do odkrywania i opisywania rzeczywistości społecznej, natomiast pedagogika ma służyć do kształtowania i zmiany rzeczywistości społecznej.

KS. PIOTR MAZUR – kapłan diecezji zamojsko-lubaczowskiej; dr, pracownik Katedry Dydaktyki i Edukacji Szkolnej na KUL.

między nową ewangelizacją; Stąd też ma ona ukazywać sposoby i metody jej realizacji.²⁶ Należy w literaturze przedmiotu nie zamykać dotychczasowego doświadczenia Kościoła, który w ramach studiów alumnów wyższych seminarów duchownych, pedagogika pastoralna znajduje swoje właściwe miejsce w programie studiów.²⁷ Wskazano również na potrzebę socjologii wychowania i socjologii wychowania, w której ukazano „zarys ogólny” przedmiotu socjologii wychowania w Ruchu Światła-Życie.²⁸ Natomiast drugim zadaniem jest socjologia wychowania, w której autor zwrócił uwagę na Eucharystię i jej rolę w życiu chrześcijańskim.²⁹ Artykuł K. Wierzejskiej jest częścią pracy, w której autor zwrócił uwagę na socjologię wychowania.³⁰ Pedagogia pastoralna pod redakcją M. Marzecowskiej, tak jak i wspomniane powyżej prace innych autorów, jedynie ogólnie odwołują się do socjologii wychowania. Tym więc w literaturze przedmiotu nie ma całościowego opracowania zagadnienia. Stąd też jest to konieczność wypełnienia tej przestrzeni.

KS. PIOTR MAZUR – kapłan diecezji zamojsko-lubaczowskiej; dr, pracownik Katedry Dydaktyki i Edukacji Szkolnej na KUL.

Zakończono więc przedmiotowe wykazanie misji pedagogiki pastoralnej w naukach teologicznych. Czyni to uzasadniająco jej łączny przebieg i rozwój pastoralny. Istotne jest, że obie dyscypliny wzajemnie się uzupełniają, poruszają to same zagadnienia, mają wspólny cel – zbawienie człowieka. Są to działania w pewnym zakresie komplementarne, które nie są teologicznie od siebie oddzielone. Istotnym jest, że pedagogika pastoralna jest nauką o wychowaniu i kształtowaniu człowieka, stąd też postuluje, aby socjologia miała się jej podporządkować. Autorem przekonań „Socjologia i psychologia ma służyć jako narzędzie do odkrywania i opisywania rzeczywistości społecznej, natomiast pedagogika ma służyć do kształtowania i zmiany rzeczywistości społecznej” jest również T. Salowicz, który w swoim artykule zwrócił uwagę na jej związki z socjologią. Zawyższemu terminowi nie przypisuje on znaczenia, jedynie odwołuje się do jego znaczenia w socjologii i psychologii. Socjologia i psychologia ma służyć jako narzędzie do odkrywania i opisywania rzeczywistości społecznej, natomiast pedagogika ma służyć do kształtowania i zmiany rzeczywistości społecznej.

KS. PIOTR MAZUR – kapłan diecezji zamojsko-lubaczowskiej; dr, pracownik Katedry Dydaktyki i Edukacji Szkolnej na KUL.

pasterskiej prowadzonej przez Kościół. Dotyczy to zarówno metod i form pracy duszpasterskiej, jak i formacji duszpasterzy. Jego zdaniem są to dwa główne zadania, jakie należy wyznaczyć pedagogii pastoralnej. Proponuje zatem, aby wychowanie, rozumiane jako integralna formacja, stanowiło centrum nauki wychowawczej Kościoła i jego duszpasterstwa.³¹ K. Poltrak odnotowuje wiele punktów stychnych pedagogiki pastoralnej z teologią pastoralną (zbawienie człowieka), jednakże są one odwołane do działań misyjnych. Autor uzasadnia: „Pedagogia pastoralna, analogicznie do psychologii pastoralnej czy socjologii religii, nie może być sprzeczna z innymi dziedzinami teologii, które w sposób integralny kształtują człowieka. Jej zadaniem jest przede wszystkim wychowanie i kształtowanie człowieka, stąd też postuluje, aby socjologia miała się jej podporządkować. Autorem przekonań „Socjologia i psychologia ma służyć jako narzędzie do odkrywania i opisywania rzeczywistości społecznej, natomiast pedagogika ma służyć do kształtowania i zmiany rzeczywistości społecznej” jest również T. Salowicz, który w swoim artykule zwrócił uwagę na jej związki z socjologią. Zawyższemu terminowi nie przypisuje on znaczenia, jedynie odwołuje się do jego znaczenia w socjologii i psychologii. Socjologia i psychologia ma służyć jako narzędzie do odkrywania i opisywania rzeczywistości społecznej, natomiast pedagogika ma służyć do kształtowania i zmiany rzeczywistości społecznej.”

W niniejszym duszpasterstwie musi nastąpić nowego rodzaju proselitizm. Współczesnemu człowiekowi trzeba okazać Kościół, który nie jest tylko instytucją, ale przede wszystkim wspólnotą Kościoła z punktu widzenia formacji i wychowania osoby i środowiska ludzkiego, aby strwalił się jako ochrzczeni członkami naszego Kościoła i służył im, a przez to prowadził duszpasterstwo.³² W niniejszym duszpasterstwie musi nastąpić nowego rodzaju proselitizm. Współczesnemu człowiekowi trzeba okazać Kościół, który nie jest tylko instytucją, ale przede wszystkim wspólnotą Kościoła z punktu widzenia formacji i wychowania osoby i środowiska ludzkiego, aby strwalił się jako ochrzczeni członkami naszego Kościoła i służył im, a przez to prowadził duszpasterstwo.³³ W niniejszym duszpasterstwie musi nastąpić nowego rodzaju proselitizm. Współczesnemu człowiekowi trzeba okazać Kościół, który nie jest tylko instytucją, ale przede wszystkim wspólnotą Kościoła z punktu widzenia formacji i wychowania osoby i środowiska ludzkiego, aby strwalił się jako ochrzczeni członkami naszego Kościoła i służył im, a przez to prowadził duszpasterstwo.³⁴

KS. R. Nierpka w swoim artykule stawia pytanie, jaka pedagogika powinna być wykształcana na wydziałach teologicznych? Jego zdaniem pedagogika uprawiana na tych wydziałach nie może ograniczać się jedynie do przekazywania informacji encyklopedycznych na temat wychowania, jego historii, rodzajów i systemów wychowawczych. W tym też kontekście przedmiotowe wykazanie misji pedagogiki pastoralnej, pedagogika pastoralna powinna być przedmiotem badań w ramach studiów alumnów wyższych seminarów duchownych, pedagogika pastoralna znajduje swoje właściwe miejsce w programie studiów.³⁵ Wskazano również na potrzebę socjologii wychowania i socjologii wychowania, w której ukazano „zarys ogólny” przedmiotu socjologii wychowania w Ruchu Światła-Życie.³⁶ Natomiast drugim zadaniem jest socjologia wychowania, w której autor zwrócił uwagę na Eucharystię i jej rolę w życiu chrześcijańskim.³⁷ Artykuł K. Wierzejskiej jest częścią pracy, w której autor zwrócił uwagę na socjologię wychowania.³⁸ Pedagogia pastoralna pod redakcją M. Marzecowskiej, tak jak i wspomniane powyżej prace innych autorów, jedynie ogólnie odwołują się do socjologii wychowania. Tym więc w literaturze przedmiotu nie ma całościowego opracowania zagadnienia. Stąd też jest to konieczność wypełnienia tej przestrzeni.

Zakończono więc przedmiotowe wykazanie misji pedagogiki pastoralnej w naukach teologicznych. Czyni to uzasadniająco jej łączny przebieg i rozwój pastoralny. Istotne jest, że obie dyscypliny wzajemnie się uzupełniają, poruszają to same zagadnienia, mają wspólny cel – zbawienie człowieka. Są to działania w pewnym zakresie komplementarne, które nie są teologicznie od siebie oddzielone. Istotnym jest, że pedagogika pastoralna jest nauką o wychowaniu i kształtowaniu człowieka, stąd też postuluje, aby socjologia miała się jej podporządkować. Autorem przekonań „Socjologia i psychologia ma służyć jako narzędzie do odkrywania i opisywania rzeczywistości społecznej, natomiast pedagogika ma służyć do kształtowania i zmiany rzeczywistości społecznej” jest również T. Salowicz, który w swoim artykule zwrócił uwagę na jej związki z socjologią. Zawyższemu terminowi nie przypisuje on znaczenia, jedynie odwołuje się do jego znaczenia w socjologii i psychologii. Socjologia i psychologia ma służyć jako narzędzie do odkrywania i opisywania rzeczywistości społecznej, natomiast pedagogika ma służyć do kształtowania i zmiany rzeczywistości społecznej.

KS. PIOTR MAZUR – kapłan diecezji zamojsko-lubaczowskiej; dr, pracownik Katedry Dydaktyki i Edukacji Szkolnej na KUL.

11. Prybyłowski, *Pedagogika pastoralna*, art. cyt., s. 437.
12. Zob. tamże, s. 440.
13. Salowicz, *Socjologia wychowania*, art. cyt., s. 83-84.
14. Zob. S. Kucowski, *Pedagogika pastoralna w odwołaniu do teologii*, w: *Pedagogika pastoralna*, art. cyt., s. 19-27.
15. Zob. M. Marzecowska, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 131-142.
16. Zob. A. Jankowski, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 143-150.
17. Zob. M. Marzecowska, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 151-158.
18. Zob. M. Marzecowska, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 159-166.
19. Zob. F. Blachnicki, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 167-174.
20. Zob. S. Kucowski, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 175-182.
21. Zob. S. Kucowski, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 183-190.
22. Zob. M. Marzecowska, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 191-198.
23. Zob. M. Marzecowska, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 199-206.
24. Zob. M. Marzecowska, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 207-214.
25. Zob. M. Marzecowska, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 215-222.
26. Zob. K. Poltrak, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 223-230.
27. Zob. M. Marzecowska, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 231-238.
28. Zob. M. Marzecowska, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 239-246.
29. Zob. M. Marzecowska, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 247-254.
30. Zob. M. Marzecowska, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 255-262.
31. Zob. K. Poltrak, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 263-270.
32. Zob. S. Kucowski, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 271-278.
33. Zob. M. Marzecowska, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 279-286.
34. Zob. M. Marzecowska, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 287-294.
35. Zob. K. Poltrak, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 295-302.
36. Zob. M. Marzecowska, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 303-310.
37. Zob. M. Marzecowska, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 311-318.
38. Zob. M. Marzecowska, *Encyklopedia teologii*, art. cyt., s. 319-326.

SUMMARY
The educational role of the Church is the main concern of pastoral pedagogy. It is relatively a young discipline. It was firstly recognized by the First Vatican Council, which emphasized the pedagogical and educational mission of the Church towards Man and his world.
The First Vatican Council postulated that ministry should be based on the most contemporary pedagogical achievements. Therefore, there is an urgent need for pastoral pedagogy to come into being. In Polish literature this outlines the most important publications: F. Blachnicki, S. Kucowski, K. Poltrak, R. Nierpka, M. Marzecowska, J. Prybyłowski and T. Salowicz.

Zakończono więc przedmiotowe wykazanie misji pedagogiki pastoralnej w naukach teologicznych. Czyni to uzasadniająco jej łączny przebieg i rozwój pastoralny. Istotne jest, że obie dyscypliny wzajemnie się uzupełniają, poruszają to same zagadnienia, mają wspólny cel – zbawienie człowieka. Są to działania w pewnym zakresie komplementarne, które nie są teologicznie od siebie oddzielone. Istotnym jest, że pedagogika pastoralna jest nauką o wychowaniu i kształtowaniu człowieka, stąd też postuluje, aby socjologia miała się jej podporządkować. Autorem przekonań „Socjologia i psychologia ma służyć jako narzędzie do odkrywania i opisywania rzeczywistości społecznej, natomiast pedagogika ma służyć do kształtowania i zmiany rzeczywistości społecznej” jest również T. Salowicz, który w swoim artykule zwrócił uwagę na jej związki z socjologią. Zawyższemu terminowi nie przypisuje on znaczenia, jedynie odwołuje się do jego znaczenia w socjologii i psychologii. Socjologia i psychologia ma służyć jako narzędzie do odkrywania i opisywania rzeczywistości społecznej, natomiast pedagogika ma służyć do kształtowania i zmiany rzeczywistości społecznej.

KS. PIOTR MAZUR – kapłan diecezji zamojsko-lubaczowskiej; dr, pracownik Katedry Dydaktyki i Edukacji Szkolnej na KUL.